

ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ЗМІН СТАНУ ҐРУНТІВ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Новіцький В.О., студент 5 курсу
Скрипніченко С.В., доцент кафедри екології, к. с.-г. н.
Житомирський державний технологічний університет
м. Житомир, вул. Черняхівського, 103, кафедра екології*

Основним завданням аграрної та екологічної науки на сучасному етапі розвитку сільськогосподарського виробництва є створення стійкої агроєкосистеми. Обумовлюється це тим, що в останні десятиріччя, внаслідок різкого скорочення застосування органічних та мінеральних добрив, недотримання сівозмін на Поліссі України склався від'ємний баланс гумусу та мікроелементів. Має місце також декальцинація та підкислення ґрунтів, що посилює процеси їх механічної та біологічної деградації. Внаслідок забруднення ґрунтів цієї зони радіонуклідами та важкими металами суттєво погіршується їх агроєкологічний стан і вони подекуди стають непридатними для використання.

Також за період довготривалого реформування сільськогосподарської галузі відбувся поступовий перехід від колективної до приватно-орендної та приватної власності на землю. Це відбувалося у досить складних соціально-економічних умовах: невідповідного паритету цін на промислову і сільськогосподарську продукцію, постійного дефіциту обігових коштів у суб'єктів господарювання та відсутності дієвих механізмів контролю за зміною показників родючості і забруднення ґрунтів. Цей перехідний період відзначався нехтуванням науково-обґрунтованими технологіями, безвідповідальною експлуатацією природного ресурсу – ґрунтової родючості. Відбуваються значні зміни стану ґрунтів Житомирської області.

Розораність сільськогосподарських угідь по районах області має досить високу строкатість у показниках. Вона має досить тісний зв'язок із природною родючістю ґрунтового покриву. Найбільше розорана (74 %) Лісостепова частина, особливо у Бердичівському – 77 %, Попільнянському – 79 %, Ружинському – 80 % районах, у перехідній зоні розораність становить 47 % у Поліській частині – 29 %.

Що стосується хімічної меліорації ґрунтів, то вона практично призупинена. Для прикладу, за період 1986 – 1990 років було провапновано 174,4 тис. га, тоді як у 2001-2005 рр. – 5,2 тис. га, у 2006-2010 рр. – 7,3, у 2011 р. – 3,4, у 2012 р. – 3,7 тис. га.

Слід зазначити, що найнижчий вміст гумусу зафіксовано в ґрунтах угідь Коростенського та Народицького районів, який становить відповідно 1,37 та 1,40 %, що на 0,55 та 0,52 % абсолютної величини нижче середнього обласного показника. Зниження вмісту легкогідролізованого азоту в ґрунтах сільськогосподарських угідь області пояснюється недостатнім, порівняно з виносом, поверненням даного елемента в ґрунт як з органічними, так і мінеральними добривами.

На пологих схилах Житомирської області розвивається головним чином площинна водна ерозія. Проходить цей процес непомітно, особливо на початкових стадіях свого розвитку. З ґрунту виносяться мікро- і макроагрегати, що сформовані активною частиною гумусу. В результаті ґрунти втрачають значну кількість водостійких агрегатів, зростає розпиленість та глибистість їх поверхні. Поступово змивається орний шар і оголюється нижній горизонт; колір ґрунту набуває світлішого відтінку. Швидкість змиву ґрунту значною мірою залежить від способу його використання.

Відсутність відповідної організації території, ігнорування ґрунтозахисними технологіями вирощування сільськогосподарських культур обумовлюють змив ґрунту в загрозливих розмірах. На крутих схилах, поряд з площинною ерозією проявляється лінійний розмив ґрунту, який призводить до утворення ярів та балок, чим зменшує площу орних земель. У зоні Полісся водна ерозія ґрунтів переважно існує на території Словечансько-Овруцької височини та на лесових островах у Радомишльському, Баранівському, Черняхівському районах.

Досить дієвим заходом у боротьбі з деградаційними процесами в ґрунті є оптимізація землекористування. Зокрема, науково обґрунтована організація угідь, яка позитивно впливає на збереження родючості орних земель. Скорочення площі ріллі дає можливість концентрувати наявні матеріальні, технічні, людські ресурси на ґрунтах, здатних забезпечити їх ефективне використання завдяки одержанню більш високої продуктивності культур. Частина накопиченої ними органічної маси (поживні та кореневі рештки) поступає в ґрунт і стає матеріалом для синтезу гумусу.

Головним же фактором збереження родючості ґрунту є підстилковий гній. Інші види гною, а саме безпідстилковий, напіврідкий та рідкий мають незначний вплив на утворення гумусу. У зв'язку з цим слід використовувати безпідстилковий гній для виготовлення компостів із соломом, торфом та іншими матеріалами. Всі ці заходи є екологічно-безпечними, які сприяють відновленню і зростанню родючості та раціональному їх використанню.